

Інформація щодо історії виникнення та поняття тероризму

2. Історія виникнення тероризму

Тероризм як явище нині дуже відрізняється від того, яким він був у часи перших кривавих акцій. Ті акції спрямовувалися насамперед на дестабілізацію суспільно-політичної ситуації у певній країні. Сьогодні ж тероризм є фактором не тільки внутрішньодержавного значення, а й (переважно) міждержавного.

Термін "терор" (у перекладі з латинської – страх, жах), уперше ввели в політичний лексикон французькі жирондисти та якобінці. Вони ставили за мету "за допомогою залякування та наведення жаху" поставити на коліна кабінет міністрів короля Людовіка XVI.

Однак було б не зовсім правильно вважати, що саме Франція стала країною, з якої "пси пекла" рушили кривавим маршем на інші терени. Тероризм народився значно раніше, ніж його почали так називати і замислюватися, як і чому він виник та якими можуть бути наслідки цього явища для світової цивілізації.

Першою терористичною групою в історії людства можна вважати секту сікаріїв, котра діяла в Палестині ще в 66 – 73 роках нашої ери. Ймення її походить від назви улюбленої зброї бойовиків угруповання – короткого меча (сіки). Його легко можна було сховати під одягом. Свої акції сікарії проводили головним чином під час масових зібрань. Вони вважали, що саме в неконтрольованому натовпі зручно завдавати смертельні удари. Адже ніхто не зможе з певністю визначити, хто це зробив. "Темрява натовпу" була їхньою стихією. Головним об'єктом нападів сікаріїв ставали представники єгипетської та палестинської діаспори, які намагалися налагодити дружні стосунки з Римською імперією. Сікарії були зятими релігійними фанатиками. Вони мужньо витримували тортури, бо вірили, що після повалення ненависного їм режиму настане ера вищої справедливості.

В XI столітті Хасан аль-Сабах, якого й досі вважають одним з найкривавіших геніїв зла, створив таємну секту ассасинів. Її назва стала синонімом підступного вбивства. Ассасини позбавляли життя кожного, хто належав до іншого віросповідання або намагався протистояти їм. Вони оголошували війну всім, хто насмілювався не поділяти їхніх поглядів. Боялися ассасинів усі – від пересічних громадян до провідних політичних діячів та керівників країн. 10 жовтня 1092 року людина Хасана аль-Сабаха вбила візира сельджуцького султана – Нізам аль-Мулька. Після цього теракту жах охопив

увесь арабський світ. Пізніше від рук ассасинів загинуло ще багато султанів, князів, учених.

Але не вбивства та замаху на життя можновладців здобули Хасанові славу генія зла. Він був ідеологом терору, розробив його теорію, фундаментальні постулати якої не втратили актуальності й сьогодні. Саме аль-Сабах теоретично окреслив контури терористичної держави, котра не має кордонів, чітко визначеної території. Потуга цієї держави концентрувалася в окремих неприступних фортецях. Саме з них каральний меч спрямовувався на голови непокірних, де б вони не були.

Територію аль-Сабаха неможливо було захопити, а його підданців підкорити. Вони кочували з одного краю до іншого, з фортеці до фортеці: де вождь, там і батьківщина. Так і бойовики "Аль-Каїди". Їхні сліди простежуються скрізь – від Філіппін до Великобританії, більш ніж у 50 країнах світу. Отакий зв'язок часів і поколінь. Аль-Сабахові "пси пекла" повернулися з бен-Ладеном.

Минуле століття стало особливим в історії тероризму. Вже на самому його початку хвиля терористичних проявів охопила низку країн Європи, перекинулася до Латинської Америки та Азіатсько-Тихоокеанського регіону.

Каталізатором європейського терору кінця XIX – початку XX століття стала російська терористична організація "Народна воля". Народовольці підготували та здійснили вісім замахів на царя Олександра II. Продумана в деталях система конспірації та організації бойових операцій дозволяла їм проводити диверсії проти імператора, який пильно охоронявся, на території всієї європейської частини Росії. Олександра II було вбито 1 березня 1881 року.

Спадкоємцями терористичних ідей народовольців стали есери. В Росії практично всі вбивства десятиріччя – від 1901 до 1911 року – здійснили саме вони. Найвідомішими політичними терактами стали:

- 1902 рік – вбивство міністра внутрішніх справ Дмитра Сипягіна;
- 1904 рік – вбивство міністра внутрішніх справ В'ячеслава Плеве;
- 1905 рік – вбивство губернатора Москви, великого князя Сергія Олександровича;
- 1911 рік – вбивство в Києві прем'єр-міністра Петра Столипіна.

Не "відставали" від Росії й інші країни. Так, в США в той час терористи вбили президентів Мак-Кінлі та Гарфілда. (Всього було вбито чотирьох президентів цієї країни: першою жертвою став Авраам Лінкольн, останньою – Джон Кеннеді).

В той же період вчинявся замах на німецького канцлера Бісмарка. 1894 року було вбито президента Франції Карно, 1897 року – прем'єр-міністра

Іспанії Кановаса, 1898 року – австро-угорську імператрицю Єлизавету, 1900 року – короля Іспанії Умберто.

До Першої світової війни тероризм розглядався виключно як прояв лівого руху, хоч ні ірландські, ні македонські борці за незалежність, ні вірменські, ні бенгальські терористи не мали жодного стосунку до соціалізму.

Після війни терористичні угруповання знаходили підтримку, перш за все, з боку правих та сепаратистськи налаштованих груп, таких, як, наприклад, хорватські усташі. Сповідували тероризм й численні фашистські рухи. Приклад – румунська "Залізна гвардія".

Після Другої світової війни дії терористів відійшли на задній план. В ті роки їм на зміну прийшли так звані військові конфлікти малої інтенсивності (війни в Кореї, В'єтнамі, Анголі). Терористичні групи ставали частиною партизанського руху, входили до складу армійських підрозділів.

Наприкінці 60-х – початку 70-х років відбувається різка активізація терористичного руху. Цей період – особлива сторінка історії сучасного тероризму. Розробляється нова стратегія, вдосконалюється та модернізується тактика, при чому використовуються досягнення науково-технічного прогресу.

Стартовим пострілом для нового терористичного марафону став олімпійський Мюнхен 1962 року. Саме в цьому німецькому місті 5 вересня бойовики ісламістської терористичної групи "Чорний вересень" захопили в заручники спортсменів і тренерів олімпійської збірної Ізраїлю. Німецькі владні структури розгубилися. Вони вперше зустрілися з такою масовою та цинічною акцією. Домовитися з терористами не вдається. І тоді приймається рішення – штурмувати. Штурм завершується повним провалом. Одинадцять заручників загинуло... 18 годин очікування закінчилося кров'ю, спалахами ненависті. З'ясовується, що держава безсила перед терористами.

В останні тридцять років тероризм став особливо підступним, кривавим та безжальним. Вибухи в публічних місцях, поїздах, вокзалах, ресторанах, житлових будинках, захоплення літаків і морських лайнерів. Не лишилося країни, де б не злітали в повітря авто, нашпиговані вибухівкою. Викрадення та вбивства дипломатів, державних діячів, партійних лідерів. Досить пригадати вбивства голови Федерального союзу німецьких роботодавців Шлеєра 1977 року в Кельні або голови національної ради Християнсько-демократичної партії Італії Альдо Моро 1978 року, які були скоєні відповідно німецькою терористичною групою РАФ та італійськими "Червоними бригадами".

Виникають нові, незнані раніше види тероризму: повітряний, ядерний, біологічний, екологічний, інформаційний.

Напад на США 11 вересня 2001 року – пік винахідливості, підступності та стратегічного розрахунку. Це показовий виступ міжнародного терору перед

очима всієї світової спільноти. Удар по наймогутнішій, найбагатшій та, як вважалося, найзахищенішій країні світу. Це виклик не тільки Америці, а й усьому цивілізованому світові. Отож не залишається іншого виходу, крім як прийняти цей виклик і перемогти.

Аналіз останніх подій, пов'язаних з терористичними проявами, свідчить, що терористичні угруповання базуються по всьому світу й постійно намагаються розширити сферу своїх інтересів, які сягають вже геополітичного рівня. Терористичний інтернаціонал намагається дестабілізувати ситуацію як в окремих країнах, так і в цілих регіонах.

Використовуючи такі чинники, як науково-технологічний, суспільно-політичний, пропагандистський чи інформаційний, тенденцію до глобалізації світових економічних зв'язків і валютно-кредитних відносин, терористичні угруповання спроможні впливати на ситуацію в окремо взятому регіоні з метою реалізації своїх політичних інтересів.

Тероризм – дуже складне, структуроване явище, яке відображає інтереси різних суспільно-політичних сил.

Все ефективнішими та результативнішими стають такі методи терору, як насильство не проти представників влади, а проти мирних, беззахисних людей і, що вкрай важливо, які не мають жодного стосунку до "адресата" теракту. Причому, організатори терактів обов'язково дбають, щоб катастрофічні наслідки вчиненого ними були продемонстровані в ЗМІ.

Важливо дотримуватися принципу, що тероризм в одній демократичній країні означає загрозу тероризму і в іншій демократичній країні. Саме цей фундаментальний постулат лежить в основі політики більшості європейських держав.

2. Поняття тероризму, терористичного акту та основні напрямки протидії сучасному тероризму.

На сьогодні єдиного визначення поняття про тероризм немає. Визначальну рису тероризму становить наявність у протиправних діях терористів політичної мотивації, тобто досягнення ряду політичних цілей через застосування насильства, або загрози здійснення насильства.

У ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» зазначено, що тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади, або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей, або погрози злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей.

Терористичний акт – злочинне діяння у формі застосування зброї, вчинення вибуху, підпалу чи інших дій, відповідальність за які передбачено Кримінальним кодексом України.

Терористична діяльність – діяльність, яка охоплює:

- планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;
- підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;
- організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;
- вербування, озброєння, підготовку та використання терористів;
- пропаганду і поширення ідеології тероризму;
- проходження навчання тероризму;
- виїзд з України та в'їзд в Україну з терористичною метою;
- фінансування та інше сприяння тероризму.

Причини виникнення тероризму як явища мають соціальний характер.

За причинами походження тероризм ділиться на: соціальний (ідеологічний), національний, релігійний, світоглядний, економічний, кримінальний.

В юридичній літературі можна зустріти поняття про суїцидний тероризм, який пов'язаний з готовністю людини пожертвувати своїм життям в інтересах досягнення визначеної політичної мети, а також технологічний тероризм, під яким розуміють незаконне використання ядерної, хімічної, біологічної зброї радіоактивних, хімічних високо токсичних речовин та бактеріальних засобів.

Форми прояву тероризму різноманітні: від телефонних погроз, закладання вибухівки, підпалів, до захоплення заручників, захоплення морських, річних, повітряних суден, транспортних засобів, застосування бойових засобів ураження тощо.

Загально визнаними пріоритетними напрямками протидії тероризму, розробленими під егідою ООН, визначаються такі:

1. Розвиток антитерористичної міжнародної бази:
 - удосконалення механізмів видачі терористів;
 - застосування принципу невідвортної відповідальності за злочини тероризму.
2. Активізація боротьби з фінансуванням тероризму.
3. Унеможливлення доступу терористів до засобів (зброї) масового ураження та їхньої доставки;

- протидія можливому застосуванню терористами біологічних, ядерних та радіоактивних речовин.

4. Посилення контролю за оборотом звичайних видів зброї.

5. Заходи щодо забезпечення прав людини: захист людей від тероризму.

У протидії тероризму виділяються два взаємопов'язані напрямки:

- силовий, який спрямований на виявлення, придушення, ліквідації та покарання як одиноких фанатиків, так і членів професійних терористичних організацій;

- профілактичний, спрямований на превентивну суспільну ізоляцію прихильників тероризму і поєднує в собі санкції й стимули, а також інформаційну та виховну роботу.

Деякі заходи щодо протидії тероризму окреслені в листі Міністерства освіти і науки України від 25.07.2014р. №1/9-372, в якому доручається керівникам закладів освіти:

- регулярно організовувати й проводити серед працівників і студентської молоді заходи щодо підготовки до захисту та дій в умовах загрози та скоєння терактів;

- вживати додаткових організаційних заходів щодо забезпечення належного рівня безпеки, охорони, контролю за станом безпеки в місцях масового перебування людей;

- забезпечення готовності органів управління, сил і засобів цивільного захисту до дій в умовах надзвичайних ситуацій, пов'язаних із терактами.